

N:o 32.

Ank. till Riksd. Kansli den 12 April 1876, kl. 11 f. m.

*Utlåtande, i anledning af väckta förslag om ändring af gällande stadganden dels rörande skyldigheten att bygga och underhålla kyrka med hvad dertill hörer jemte prestgård, dels ock i fråga om grunderna för utgörandet af församlingens bidrag för folkskoleundervisningens upp-
rätthållande.*

Uti särskilda, i dessa ämnen inom Kamrarne väckta motioner, öfver hvilka det enligt erhållna remisser åligger Lag-Utskottet att sig yttra, har blifvit föreslaget:

inom Första Kammaren:

af Herr *N. S. von Koch* (motion N:o 34), att Riksdagen ville för sin del besluta, »att, med ändring af 26 Kapitlet 1 § Byggningsbalken och de författningar, som innefatta tillägg eller förklaring af detta lagrum, stadgas:

»Alla, som i socknen bo, skola kyrka bygga och uppehålla, med hvad dertill hörer, såsom klockstapel, kyrkomur, sockenstuga, fattighus och skolhusbyggnad»;

»För underhåll af dessa byggnader tillskjutes årligen ett belopp, svarande emot en procent utaf husens brandförsäkringsvärde».

»Vid nybyggnad fördelas den kostnad, som dertill åtgår och hvartill uti de särskilda kassorna befintliga behållningar icke förslå, eller anses

ej böra användas, sålunda att det årliga belopp, som vid nybyggnadens beslutande skulle åtgå till ränta och amortering under 40 år på ett för byggnaden erforderligt lån, uttaxeras under nämnda tid, eller 40 år, i socken».

»Kyrkostämman eger besluta upptagande af amorteringslån för nybyggnad af dylikt hus eller för betalande af för uppförande af sådan byggnad iråkad skuld, med vilkor att detsamma inom 40 år betalas».

»De årliga tillskott, hvilka sålunda af kyrkostämman beslutas, uttaxeras efter fyrkalsberäkning».

inom Andra Kammaren:

af Herr *Anders August Andersson* (motion N:o 38), »att Riksdagen måtte till Kongl. Maj:t ingå med förnyad skrifvelse, hvari, enär behovet af rättvisare fördelningsgrund för skyldigheten att bygga och underhålla kyrka och skola med hvad dertill hörer äfvensom prestgård, stundeligen varder mera trängande, anhålles, att Kongl. Maj:t ville låta utarbета och nästkommande Riksdag meddela förslag till sådana förändrade stadganden angående sagda skyldighet, att den blifver för kommunens medlemmar efter billiga och rättvisa grunder gemensam».

af Herr *A. W. Westerdal* (motion N:o 58), att Riksdagen, derest en lagförklaring icke vore tillfyllestgörande, ville för sin del besluta, »att mjöl- och sågqvarnar samt andra verk och inrättningar skola, efter dem åsatt taxeringsvärde såsom jämförelsegrund med hemmans, deltaga uti kyrko- och prestgårdsbyggnad der den efter mantalsberäkning utgår; samt att Riksdagen med anmälan häraf ville hos Kongl. Maj:t anhålla om upphäfvande af 40 § 2 momentet i Kongl. resolutionen uppå allmogens besvär den 1 September 1741, i hvad frågan angår deri omnämnda qvarnverk».

af Herr *Jonas Peter Nilsson* (motion N:o 60), »att, med bibehållande af Kongl. Resolutionen den 13 December 1672, som bestämmer att kyrkor i Skåne skola byggas och underhållas med kyrkotionden, samt med den rätt oförkränkt, som blifvit genom särskilda författningar och privilegier tillerkänd jord af viss natur i afseende å befrielse från deltagande i kyrkas byggande, Riksdagen må för sin del besluta:

1:o att i öfrigt skyldighet att bidra till byggande och underhållande af å landet belägen kyrka med hvad dertill hörer, såsom klockstapel, kyrkomur, socknestuga och fattigstuga, skall, med undantag för

de dertill erforderliga dagsverken, hvilka böra utgöras i likhet med hvad hittills stadgadt varit, åligga en hvar, som enligt 57 § i Kongl. förordningen om kommunalstyrelse på landet af den 21 Mars 1862 är pliktig att till kommunens gemensamma utgifter lemna bidrag; och

2:o att dessa bidrag skola utgöras med belopp, som bestämmas enligt de i 58 § af nämnda Kongl. förordning för kommunalutskylders utgörande stadgade grunder».

af Herr *Pehr Benjaminsson* (motion N:o 97), »att Riksdagen med ändring i 26 Kapitlet 2 paragrafen Byggnings-balken måtte besluta, att den byggnadsskyldighet å prestgård, som hittills ålegat församlingarne, öfverflyttas på kyrkoherdarne sjelfve».

af Herr *J. M. Svensson* (motion N:o 37), »det Riksdagen ville hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla om utfärdandet af en författning, att alla kostnader för skolhusbyggnaders uppförande och underhåll må utgå efter 2 artikeln i bevillningsstadgan af så väl jordegendom som andra beskattningsföremål».

af Herr *Per Nilsson i Espö* (motion N:o 52), »att punkten 2 af § 3 i Kongl. stadgan den 18 Juni 1842, angående folkundervisningen i riket m. m., skall erhålla följande förändrade lydelse:

Kostnaden härtill skall, der ej annorlunda öfverenskommes, af alla inom distriktet boende utgöras efter fyrktal, utan afseende etc.»

af Herr *A. P. Lind* (motion N:o 117), »att § 3 i Kongl. stadgan för folkundervisning i riket af den 18 Juni 1842 må förändras och få följande lydelse:

Hvarje skoldistrikt åligger att anskaffa och underhålla tjenliga rum för de folkskolor, som inom distriktet finnas eller blifva inrättade. Kostnaden härför skall utgå efter samma bevillning som för fastighet, kapital eller rörelse, af hvad natur eller beskaffenhet som helst och i den mån som derfor rösträtt vid kyrkostämma erhålles»; samt

af Herr *Sven Nilsson i Efveröd* (motion N:o 25), »att, med upphäfvande af Kongl. förordningen den 29 Maj 1850, den förändring i Kongl. Maj:ts nådiga stadga om folkundervisningen i riket den 18 Juni 1842 måtte vidtagas, att 3 § får följande lydelse:

Hvarje skoldistrikt åligger anskaffa och underhålla tjenliga rum för de folkskolor, som inom distriktet finnas eller blifva inrättade, beroende det af församlingsboarne sjelfve att, der fast skola inrättas, efter sig

företcende omständigheter bestämma dess läge, dock helst nära intill ordförandens i skolstyrelsen bostad, för att lätta hans uppsigt öfver skolan; och att 4 § 5 mom. i samma stadga, sådant det lyder i Kongl. förordningen den 29 September 1853, måtte få följande innehåll:

För att bereda tillgång till de årliga omkostnader, som erfordras för uppförande och underhåll af tjenliga rum för folkskolorna samt för lärarnes aflöning och andra utgifter för skolväsendet, skall, der ej andra medel härtill finnas, ett årligt bidrag af minst två och högst sexton skillingar banko af hvarje skattskyldig person i församling utgöras. Om dessa bidrag icke uppgå till de för ofvannämnda behof erforderliga belopp, skall det åligga församlingarne att det som brister sammanskjuta efter de grunder, som gälla för de allmänna kommunalutskyldernas utgörande».

Hvad först angår skyldigheten att deltaga i kyrkobyggnad stadgades i 1 Kap. Kyrkobalken af 1442 års Landslag, likasom förut i åtskilliga landskapslagar, att denna skyldighet skulle åligga dem, som i socknen egde jord, samt att de, vid fullgörandet deraf, borde lemna dagsverken efter bondetal, och körslor efter jordatal. Sedermera föreskrefs i 1 § af 26 Kap. Byggningsbalken af nu gällande lag, att »alle, som i socknen bo, skola kyrka bygga och uppehålla, och hvad dertill hörer: såsom klockstapel, kyrkomur, socknestufva och fattigstufva», samt att byggnadsvirke, körslor och annan kostnad härtill skulle utgöras efter hemman-talet och dagsverken efter matlagen. Förpligtelsen att göra dagsverken utsträcktes härigenom äfven till medlemmar af församlingen, som icke egde jord. Och förklarades medelst Kongl. brefvet den 4 Maj 1759, att kyrkobyggnadsskyldigheten för hemman borde efter oförmedladt mantal bestämmas.

Derefter har särskildt blifvit stadgadt genom 40 § i Kongl. resolutionen på allmogens besvär den 1 September 1741, att stångjernsbruk i förhållande till härdarnes antal, hvarje härd svarande mot ett helt mantal, samt mjölqvarnar af krono- och kronoskatte natur i förhållande till deras ränta, jemförd med grundräntan å ett mantal i orten, böra i kyrkobyggnad deltaga, hvilken sistnämnda föreskrift tillämpats genom Kongl. Kammarkollegii utslag den 16 September 1858 å skattlagda sågqvarnar och medelst Kongl. brefvet den 16 Juli 1862 å skattlagda frälse mjölqvarnar; äfvensom genom Kongl. brefvet den 23 Augusti 1855 och Kongl. Kammarkollegii ofvanberörda utslag föreskrifvits, att glasbruk,

klädesfabriker, tegelbruk och spikhammare skulle till sådan byggnad bidra efter de grunder, som för rösträtt i sockenstämma blifvit bestämda.

Från deltagande i kyrkobyggnad äro deremot befriade dels, enligt 8 § af adelns privilegier den 16 Oktober 1723, frälsesäterier i Skåne, Halland, Blekinge och Bohus län, äfvensom insockne frälsehemman i dessa orter, när så af ålder varit vanligt, dels, enligt 4 § i presterskapets privilegier den 16 Oktober 1723, Malmö Recess med flere författningar, prestgårdar i samma provinser, dels, enligt 12 § af Kongl. resolutionen på allmogens besvär den 9 December 1766, innebyggare i kapellförsamlingar vid utvidgning af moderkyrka, samt dels, enligt Kongl. Kammarkollegii kungörelse den 29 Oktober 1793, skattlagda utjordar; hvarjemte genom Kongl. cirkuläret den 26 Oktober 1850 finnes stadgadt, att soldater och annat krigsmanskap, då de äro stadda i tjenstgöring, äro fria från dagsverksskyldighet vid kyrkobyggnad.

Med föranledande dels af de förändrade förhållanden, som sedan 1734 års lags stiftande på landet uppkommit, i det vid sidan om hemmansegaren der uppstått en ganska talrik befolkning af olika näringsidkare och flera andra, hvilka i många hänseenden äro med jordbrukaren likstälde, dels ock deraf, att genom odlingar och andra omständigheter mantalsvärdet inom olika hemman blifvit så väsentligt olika, att hemmantalet såsom delningsgrund för ifrågavarande besvärs utgörande hemmansegarne emellan visat sig allt mera olämpligt, hafva under en lång följd af riksdagar förslag blifvit framlagda i syftning att lätta detta besvär genom en jeunnare och mera tidsenlig fördelning af detsamma.

I betraktande deraf, att egare till fast egendom, såsom ständigt bofast innebyggare inom en kommun, borde hafva en större vårdnad om och en större fördel af dess upprätthållande och utveckling i andligt och materielt afseende, än andre medlemmar af kommunen, hvilkas bosättning inom densamma kunde vara beroende af mera tillfälliga omständigheter; och då tillika den fasta egendomen utgjorde det mest säkra och minsta förändringar underkastade beskattningsföremål, som vid anskaffande af medel för kommunens behof vore att anlita, har man vid behandlingen af omförmälda förslag i allmänhet ansett, att egarne af fastighet borde draga den hufvudsakliga ansvarigheten för uppfyllandet af församlingens genom de högsta intressen framkallade behof af kyrka med hvad dertill hörer, men att äfven de öfriga kommunmedlemmarna hade skyldighet att, om än i mindre mån, dertill bidra. Då man sålunda funnit, att den princip om ifrågavarande besvärs allmänlighet, som ledt framfarna tiders lagstiftare, icke borde erhålla den utsträckning, att hvarje kommunmedlem skulle vidkännas byggnadsskyldigheten i samma mån, han i all-

mänhet deltog i utskylderna till kommunen, hafva, i fråga om lämpligaste sättet för denna skyldighets fördelning, uppstått svårigheter, hvilka föranledde Rikets Ständer att i underdånig skrifvelse den 20 Juni 1866 anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och framlägga förslag till sådana förändrade stadganden angående deltagande i byggnad och underhåll af kyrka med hvad dertill hörer äfvensom af sockenstuga och fattigstuga, att dessa åligganden blefve för medlemmarne af kommunen efter billiga grunder gemensamma; utvisande Justitieombudsmannens embetsberättelse, att Kongl. Maj:ts nådiga svar på denna underdåniga framställning ännu afvaktas.

Då emellertid ett fullständigt lagförslag i ännu sålunda torde vara att från Kongl. Maj:t förvänta, har Utskottet icke ansett lämpligt att inlåta sig på ett försök till frågans slutliga lösning, utan funnit lagstiftningsåtgärden böra för närvarande inskränkas till afhjelpande allenast af de största bristerna i nu gällande föreskrifter.

I afseende härå får Utskottet i främsta rummet erinra, att då, på sätt ofvan blifvit anfördt, »byggnadsvirke, körslor och annan kostnad» vid kyrkobyggnad skola redan enligt nu gällande lag utgöras icke allenast för jord, som blifvit i mantal satt, utan äfven för åtskillig annan fastighet, samt af de skäl, som finnas ofvan angifna, synes antagligt, att enligt de stadganden, hvilka framdeles komma att för slutliga reglerandet af kyrkobyggnadsskyldigheten meddelas, densamma kommer att äfven framgent förnämligast drabba den fasta egendomen, torde vara lämpligt att redan nu utsträcka denna skyldighet till jemväl sådan fastighet, som icke må vara under nuvarande föreskrifter inbegripen, med undantag allenast för den ofvan berörda dylika egendom, som i följd af åberopade privilegierna för adeln och presterskapet icke torde kunna åläggas att, åtminstone så länge byggnadsskyldigheten hvilar uteslutande på den fasta egendomen, deri deltaga.

Vid behandlingen af denna fråga har Utskottet funnit anledning till tvekan, huruvida kyrkobyggnadsskyldigheten må kunna utsträckas jemväl till sådan jordlägenhet, som blifvit från hemman afsöndrad. Då genom 9 § i Kongl. förordningen angående hemmansklyfning m. m. den 6 Augusti 1864 finnes stadgadt, att å dylik lägenhet skall läggas årlig afgäld, motsvarande hvad af stamhemmanets räntor och öfriga allmänna utskylder, vid jämförelse af egornas storlek och beskaffenhet, å den afsöndrade jorden belöper, så kunde nemligen inträffa, att, vid bestämmandet af denna afgäld till stamhemmanet, kyrkobyggnadsskyldigheten jemväl tagits i beräkning, så att densamma genom afgäldens erläggande kunde anses vara för lägenheten fullgjord. I följd deraf, att kyrko-

byggnad, en gång på en ort fullgjord, först efter en längre tids förlopp ånyo ifrågakommer, torde dock, såsom Utskottet föreställer sig, hemmanets utskylder för detta ändamål icke hafva tagits i betraktande till någon inverkan på storleken utaf afgälden för derifrån afsöndrad lägenhet; och Utskottet har af sådan anledning ansett, att något undantag uti ifrågavarande hänseende för dylik lägenhet icke vore behöfligt.

Då, hvad derefter angår skattegrunden, olämpligheten af mantalet såsom sådan hemmansegarne emellan torde vara allmänt erkänd; då äfven de särskilda grunder, som finnas stadgade för fördelningen af kyrkobyggnadsbesväret emellan desse och egarne af andra fastigheter, synas godtyckliga; och då af sistberörda grunder särskildt den, som angår qvarnar, torde i följd af Kongl. Kungörelsen den 30 December 1863 om qvarnräntors upphörande icke vidare kunna tillämpas, åtminstone på sådana qvarnar, hvilka, efter nämnda författnings utfärdande anlagda, icke fått qvarnräntor sig åsatta, har Utskottet ansett, att, för erhållande af en gemensam skattegrund, vore tjenligast att tillämpa gällande bestämmelser om fastighets deltagande i kommunalutskylder efter fyrktal eller, inom Kopparbergs län, efter bevillningsbelopp.

Utskottet, som funnit dagsverksskyldigheten böra tills vidare vid kyrkobyggnad bibehållas oförändrad, får i öfverensstämmelse med de åsikter, som blifvit här ofvan uttalade, värdsamt hemställa,

1:o. att Riksdagen ville för sin del besluta en författning, hvarigenom, med ändring af hvad 26 kap. 1 § Byggningsbalken och särskilda författningar innehålla angående skyldighet att deltaga i kyrkobyggnad, förordnas, som följer:

Byggnadsvirke, körslor och annan kostnad för byggnad och underhåll af kyrka med hvad dertill hörer skola af egare eller innehafvare af fast egendom utgöras efter samma grund, som är för kommunalutskylder bestämd; dock gälle om befrielse från denna skyldighet för viss jordegendom i Skåne, Halland, Blekinge och Bohus län hvad i ridderskapets och adelns samt presterskapets privilegier finnes stadadt.

Beträffande härefter de föreliggande motionerna, så vidt de afse förändring i stadgandena rörande byggnadsskyldigheten å prestgård, inheintas af Justitie-ombudsmannens embetsberättelse, att, sedan Rikets

Ständer uti underdånig skrifvelse den 16 Januari 1863 gjort hemställa om utarbetande af förslag till ny ecklesiastik boställsordning, samt Kongl. Kammarkollegium på nådig befallning den 24 Maj 1865 afgifvit ett sådant förslag, så och efter det samtliga Domkapitlen och Kongl. Maj:ts Befallningshafvande inkommit med anbefallda yttranden i ämnet, har bemälda Kongl. Kollegium den 16 Juli 1867 afgifvit infordradt förnyadt utlåtande i frågan.

Då förevarande ämne, hvarom detaljerade bestämmelser finnas i omförmälda förslag intagna, äfven lämpligast torde böra komma under öfvervägande i sammanhang med antagandet af en ny ecklesiastik boställsordning; men af det förhållande, att nära nio år förflutit sedan Kongl. Kammarkollegii ofvanberörda utlåtande i ämnet till Kongl. Maj:ts inkommit, utan att, såvidt känt är, några vidare åtgärder blifvit deri vidtagna, vill synas antagligt, att Kongl. Maj:ts lemnat frågan tills vidare å sido, föranlåtes Utskottet, med fästadt afseende på vigten deraf, att de öfverklagade bristerna i nu gällande föreskrifter varda så snart som möjligt afhjelpa, värdsamt hemställa,

2:o. att Riksdagen ville besluta, att, under förnyande af sin vid 1862—63 årens riksmöte gjorda hemställa, i underdånig skrifvelse anhålla, det täcktes Kongl. Maj:ts, så snart ske kan, för Riksdagen framlägga förslag till en, om än i vissa delar efter särskilda förhållanden lämpad, likväl, så vidt sådant sig göra låter, för hela riket gällande ecklesiastik boställsordning.

I fråga slutligen om den föreslagna ändringen af gällande stadganden om beskattningen för folkskoleundervisningens upprätthållande är med rätt för församlingarna att annorledes öfverenskomma, för närvarande förordnad,

att för *tjenliga rum till skollokal*, hvilka det åligger hvarje skoldistrikt att anskaffa och underhålla, kostnaden skall utgöras efter *de grunder, som, på sätt ofvan blifvit anfördt, gälla i fråga om kyrkobyggnad, utan afseende dock på den befrielse från sådan byggnad, som efter privilegier och särskilda stadganden i vissa fall eger rum och med skyldighet för verk och lägenheter, som äro från kyrkobyggnad befriade, att i kostnaden för skolhus, så vidt den efter hemmantal utgår, deltaga i mån af den rösträtt, dem vid kyrkostämman i jämförelse med hemman tillkommer*;

mer; (3 § Kongl. stadgan den 18 Juni 1842 angående folkundervisningen i riket med mera, sådant detta lagrum lyder i Kongl. kungörelsen den 29 Maj 1850, samt 5 och 6 §§ i Kongl. förordningen den 21 Mars 1862 om kyrkostämman),

att för beredande af tillgång till folkskolelärares aflöningar, vare sig i penningar eller naturaprestationer, bör, der ej andra medel härtill finnes, dels ett årligt bidrag af minst 2, högst 6 skillingar banko af hvarje skattskyldig person i församlingarne utgöras, dels ock en afgift erläggas för hvarje barn, som begagna folkskolan, med undantag af dem, som åtnjuta understöd af fattigvården eller hvilkas föräldrar för medellöshet erhålla afkortning å de årliga kronoutskylderna; men att, om dessa bidrag och afgifter, hvilka församlingarne ega att sjelfva närmare bestämma, icke uppgå till det för aflöningarne erforderliga belopp församlingarne hafva att sammanskjuta bristen efter de i andra artikeln bevillningsförordningen bestämda grunder; (4 § 5 mom. i nämnda Kongl. stadga enligt detta moments lydelse i Kongl. förordningen den 2 September 1873),

samt att öfriga utgifter för folkskoleundervisningen skola af alla församlingens vid kyrkostämman röstberättigade innevånare bestridas enligt den för rösträtt i kommunens angelägenheter i allmänhet bestämda grundfyrktalet eller, i Stora Kopparbergs län, bevillningsbeloppet; (6 och 35 §§ i Kongl. förordningen den 21 Mars 1862 om kyrkostämman.)

I enlighet med hvad anmärkt blifvit, finner Utskottet förenämnda årliga bidrag af minst två och högst sex skillingar banko af hvarje skattskrifven person vara allt för ringa. Under den tid af mer än trettio år, som förflutit sedan folkskolestadgan utkom, har penningen fallit betydligt i värde, och i samma mån hafva anspråken på ökade löner åt folkskolans lärare stegrats. Skäl synes derfore vara för hand att lämpa beloppet af detta bidrag efter nutidens förändrade förhållanden. Utskottet anser derfore för sin del, att maximum af samma bidrag, må, i likhet med hvad blifvit föreslagit, kunna höjas till 50 öre.

Vidare och till förekommande deraf att den särskilda afgift, som nu, der församlingen så beslutar, skall erläggas för hvarje skolbarn, icke måtte blifva för mindre bemedlade församlingsbor betungade, har Utskottet, som ansett denna afgift icke lämpligen kunna borttagas, funnit sig böra för densamma förorda ett maximum, som likaledes torde kunna bestämmas till 50 öre.

I afseende sedermera å öfriga kostnader för folkundervisningen får Utskottet erinra, att Riksdagen, i underdånig skrifvelse den 18 Maj 1871, redan i fråga om deltagande af byggnad och underhåll af skolhus,

uttalat den mening att sådana förändrade stadganden borde meddelas, att dessa åligganden blifva för medlemmarne af kommunen efter billiga grunder gemensamma, samt att, hvad angår berörda kostnader i öfrigt, dessa redan äro för församlingsboarne gemensamma enligt de två olika grunder, som finnas här ofvan angifna.

Det torde vara otvifvelaktigt, att af beskaffenheten utaf ofvan anmärkta stadganden påkallas deras förenkling och bringande till öfverensstämmelse sinsemellan; samt att för sådant ändamål vore lämpligast att, derest så kan ske, utan någon väsentlig rubbning i de skyldigheter, som nu åligga kommunens olika medlemmar, för utgörande af ifrågavarande kostnader stadga samma grund, som för kommunalutskylder i allmänhet finnes bestämd.

I fråga härom synes böra anmärkas, att enligt grunderna för nuvarande bevillningsförfattning behållna årliga inkomsten af jordbruksfastighet beräknats till tre procent och af annan fastighet till fem procent af uppskattningsvärdet. När således åberopade författningen stadgar, att bevillningen skall utgå för jordbruksfastighet med tre öre och för annan fastighet med fem öre för hvarje fulla 100 kronor af uppskattningsvärdet, så utgör detta för begge slagen af fastighet en procent af den påräknade behållna inkomsten eller lika bevillning, som erlägges för inkomst af kapital eller arbete. Då emellertid enligt kommunalförfattningarna jordbruksfastighet i allmänhet skall påföras en fyrk för bevillning till belopp af 1 till och med 5 öre, två fyrkar för bevillning utöfver 5 till och med 10 öre och så vidare, men annan fastighet, likasom hvarje annat beskattningsföremål, allenast en fyrk för bevillning till belopp af 1 till och med 10 öre, två fyrkar för bevillning utöfver 10 till och med 20 öre och så vidare samt, hvad särskildt angår Stora Kopparbergs län, jordbruksfastighet derstädes skall i kommunalutskylder deltaga efter hela, men annat beskattningsföremål efter halfva bevillningsbeloppet, så följer häraf, att för jordbruksfastighet, i förhållande till den deraf påräknade behållna inkomsten, erlägges dubbelt i sådana utskylder emot hvad som utgöres för andra beskattningsföremål.

Om under sådant förhållande fyrktalet lades till grund jemväl för den beskattning uti ifrågavarande hänseende, som icke redan nu derefter beräknas, skulle af en sådan förändring blifva en följd, att, då skattebidragen för folkskolelärares aflöning för närvarande utgöras efter den åsatta bevillningen eller lika för alla beskattningsföremål, komme å ena sidan att för detta ändamål för jordbruksfastighet erläggas dubbelt mot tillförene, under det att å andra sidan de bidrag, som för dylik fastighet borde utgöras för byggande och underhåll af skolhus, skulle, i anseende

dertill att jemväl andra föremål derför beskattades, komma att minska, men dock, då de efter fyrktalet beräknades, utgå med dubbelt belopp mot de afgifter, som för andra beskattningsföremål erlades.

Vid frågans bedömande i dess så beskaffade sammanhang och ehuru de bidrag, som för skolhusbyggnad tagas i anspråk, i allmänhet lära vara af större betydenhet, än sådana bidrag, som behöfvas för folkskolelärares aflöning, torde dock, såsom Utskottet föreställer sig, vara uppenbart, att, då de förra mera sällan påkallas, men deremot de senare årligen lära erfordras, så att den ofvan anmärkta skiljaktigheten skulle härigenom utjemnas, fyrktalet bör kunna stadgas såsom grund för begge dessa bidrags utgörande, utan att deraf skall förorsakas någon förändring till afsevärd förmån eller skada för någon särskild klass af de skattdragande medlemmarne inom kommunen.

Då genom en sådan anordning alla församlingarnes utgifter för folkskoleväsendet, utom de derför stadgade personliga afgifterna, komme att utgöras efter en gemensam grund — den för kommunal-utskylder i allmänhet gällande — och härigenom skulle undanrödjas de svårigheter i tillämpningen, hvilka af den närvarande lagstiftningens otydlighet förändras, anser Utskottet en dylik lösning af frågan böra med dess större skäl förordas, som, utan någon väsentlig rubbning i den nuvarande beskattningen, såmedelst äfven skulle för framtiden förebyggas den klagan öfver de ifrågakomna utgifternas ojemna fördelning, hvartill nu gällande lagstiftnings oklara och invecklade beskaffenhet gifvit anledning.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får Utskottet värdsamt hemställa,

3:o. att Riksdagen ville för sin del besluta, att 3 § och 5 mom. af 4 § af Kongl. stadgan den 18 Juni 1842 angående folkundervisningen i riket m. m., sådana dessa lagrum lyda, det förra i Kongl. kungörelsen den 29 Maj 1850 och det senare i Kongl. kungörelsen den 29 September 1853, måtte erhålla följande förändrade lydelse:

§ 3. Hvarje skoldistrikt åligger auskaffa och underhålla tjenliga rum för folkskolor, som inom distriktet finnas eller blifva inrättade; beroende det af församlingsboarne sjelfve — — — — skolan.

§ 4 mom. 5. För att bereda tillgång till kostnaderna för skolväsendet bör, der ej andra medel härtill finnas, dels ett årligt bidrag af minst 2 skillingar och högst 16 skillingar banko af hvarje skattskyldig person

i församlingen utgöras, dels en afgift af högst 16 skillingar banko årligen erläggas för hvarje barn, som begagnar folkskolan med undantag af dem, som åtnjuta understöd af fattigvården eller hvilkas föräldrar för medellöshet erhålla afkortning å de årliga kronoutskylderna; dock vare det åt församlingarne öfverlemnadt att närmare bestämma nämnda bidrag och afgifter. Om dessa icke uppgå till det för skolväsendet erforderliga belopp, skall det åligga församlingarne att det, som brister, sammanskjuta efter de grunder, som gälla för kommunalutskylders utgörande.

Stockholm den 11 April 1876.

På Utskottets vägnar:

ERIC SPARRE.

Reservationer:

af Herr *Ribbing*: 1:o) »Vid första punkten af Utskottets betänkande hyser jag delvis en från Utskottets förslag till beslut afvikande åsigt. Då Riksdagen i underdånig skrifvelse af den 20 Juni 1866 anhållit om förslag till förändrade stadganden angående deltagande i kyrkobyggnad med hvad dertill hörer, anser jag visserligen skäl ej vara att, för det närvarande och under afvaktan af Kongl. Maj:ts nådiga beslut med anledning af den underdåniga skrifvelsen, föreslå någon ändring i församlingsmedlemmarnes inbördes förhållande, i hvad angår skyldigheten att deltaga i byggande af kyrka m. m. Detta oakadt har det synts mig såsom om Utskottet icke bort stanna vid att, med anledning af de afgifna motionerna i förevarande punkt, afstyrka hvarje annan åtgärd å Riksdagen»

gens sida än skrifvelse beträffande skyldighet för *fastighet* att deltaga i kyrkobyggnaden. Byggningsbalken kap. 26 § 1 innehåller, såsom bekant, att alle, som i socknen bo, skola bygga och uppehålla kyrka m. m. som dertill hörer, och att dervid »dagsverken utgöres efter matlagen». Det har i afseende på sist anförda stadgande blifvit annärkt, att detsamma sällan tillämpas, dels till följd af den svårighet och obehäplighet, sådant skulle innebära, om t. ex. de ifrågavarande byggnaderna, såsom nu vanligast läser vara, uppföras på entreprenad, men dels ock hufvudsakligen af det skäl, att, der en tillämpning af lagen komme i fråga, den anbefalda skyldighetens fullgörande, till följd af matlagens stora olikhet, skulle drabba mera ojemnt och för de mindre bland dessa kännas tyngre, än hvad med billighet och rättvisa vore förenligt. Att förhållandena så gestalta sig, eger också sin naturliga förklaringsgrund ur de för det närvarande gällande stadganden beträffande laga försvar och af dessa beroende lätthet äfven för obemedlade att bilda egna »matlag», i förening med andra omständigheter, till följd af hvilka skilnaden mellan matlagen i anseende till förmögenhet och antalet af medlemmar i våra dagar tvifvelsutan är långt större, än vid den tid lagen stiftades. Men en lag, som *icke* efterlefves och som, i de fall den lydes, medför obillighet och orättvisa, kan icke, utan skada för lagarnes anseende och minskning i villigheten att ovilkorligt ställa sig dem till efterrättelse, bibehållas; den bör derföre, i det allmännas välförstådda intresse, skyndsamt ändras. Den ändring, som i förevarande fall synes mig ligga närmast för handen, är att dagsverken efter matlag såsom bidrag till kyrkobyggnad utbytas mot en efter dagsverkens medelvärde utgående personlig afgift af hvarje för sig sjelf mantalsskrifven person, man eller qvinna. Billigheten af ett sådant stadgande ligger deri, att, då hvarje medlem i församlingen har nytta af kyrkan, han ock, äfven genom någon materiel uppoffring, bör erinras om det intresse, han vid densamma bör ega, och om sin pligt att till den bidra. Förhållandet är i detta fall detsamma som vid allmänna personliga afgifter till staten. I förhållande till nu gällande lag i ifrågavarande afseende medför ett sådant stadgande som det nyss nämnda ingen ändring i sak, det innebär egentligen intet annat än ett förändradt och efter vår tids förhållanden lämpadt sätt för fullgörandet af den »*alla*, som i socknen bo», ålagda skyldigheten att deltaga i kyrkobyggnad. Ifrågasatta personliga afgift skulle för öfrigt icke vara ständig: det kunde i sådant fall lätt hända att detta personliga bidrag till kyrkobyggnad blefve allt för stort i förhållande till de efter andra grunder utgående bidrag för samma ändamål, hvilka i citerade paragraf af Byggningsbalken fastställas, och afsigten med förslaget är icke att åstadkomma samlande

af någon byggnadsfond. Den skulle endast utgöras när kyrkobyggnad företages, äfven i detta fall i full öfverensstämmelse med utgörandet, enligt gällande lag, af dagsverken efter matlagen.»

2:o. »Likaledes får jag vördsamt anmäla min från Utskottets afvikande mening i fråga om 3:dje punkten af dess utlåtande. Då jag mot denna punkt i Utskottets betänkande anmäler min reservation, är min från Utskottets afvikande åsigt alldeles icke den, att förorda ett obetingadt bifall till det i motionen N:o 97 i Andra Kammaren framställda förslag, att befria församlingarne från dem nu åliggande skyldighet i afseende på byggande och underhåll af prestgård och pålägga samma skyldighet på vederbörande pastorer. I den nyligen genomförda regleringen af presterskapets löneförmåner är i beräkningen af dessa intagna äfven den af bostället, och att pastorernes löner skulle vara för stora har ej ens af motionären blifvit påstådt, än mindre ådagalagdt. Deremot anser jag skäl vara för handen till ett modifieradt bifall till motionen så, att i enlighet med Lag-Utskottets förslag vid 1870 års riksdag, ifrågavarande byggnadsskyldighet väl öfverflyttas från församlingen till pastor, men mot motsvarande förhöjning i hans löneförmåner. Ett sådant stadgande skulle icke medföra någon rubbning eller ändring i nu gällande förhållande af rättigheter och skyldigheter mellan pastor och församling, utan det innebure blott en annan form för fullgörandet af den byggnadsskyldighet å prestgård, som enligt Byggningsbalken kap. 26 § 2 tillhör församlingen. Lika litet innehåller förslaget någon ändring af de grunder, efter hvilka ifrågavarande skyldighet af församlingsboarne skall fullgöras, det vill säga i förhållandet dervid af rättigheter och skyldigheter mellan desse inbördes. Alla dylika ändringar i sak äro fastmer afsigtligt undvikta, med hänsyn till den nya ecklesiastiska boställsordning, som med anledning af Riksdagens underdåniga skrifvelse af den 16 Januari 1863 kan vara att från Kongl. Maj:t förvänta. Vid de diskussioner i Kamrarne, som med anledning af Lag-Utskottets ofvan nämnda förslag vid 1870 års riksdag förekommo, anfördes mot samma förslag, från synpunkten af församlingarnes intresse, hufvudsakligen tvenne skäl, nemligen dels att, liksom vid den nu skedda regleringen af presterskapets löner påstods hafva skett, församlingsboarnes tunga i och för prestgårdsbyggnad skulle ökas genom den pålagda ständiga »byggnadsskatten»; dels att församlingarne, i trots af nämnda skatt, ändå och icke desto mindre skulle nödgas fullgöra den på pastor öfverflyttade byggnadsskyldigheten, så ofta presten — såsom sannolikt vore — dåligt fullgjort sin byggnads- och underhållsskyldighet och — såsom äfven sannolikt vore — han eller hans sterbhus vore så

utfattigt att ådömd husröta ej kunde betalas. Vid det förra af dessa skäl framstår emellertid sjelfmant den anmärkning, att det synes mindre rimligt och befogadt att *förutsätta*, det uppskattningen af medelvärdet af den församlingarne åliggande byggnads- och reparationskostnaden skall ske *illa* eller *partiskt*. Har i värderingen af presternas inkomster för löneregleringen någon gång ett fel blifvit begånget, är ju erfarenheten deraf snarare egnad att påkalla ännu större noggrannhet vid värderingen för att sålunda söka undvika felets upprepande. Det enda vid ifrågavarande skäl mot förslaget, som kan tillerkännas någon verklig giltighet, är att på vissa orter och under vissa förhållanden bidrag i penningar för en eller annan kan kännas tyngre, än motsvarande natura-prestationer — ehuruval, såsom ock under diskussionen i ämnet i Andra Kammaren erinrades och visades, ett motsatt förhållande lika ofta och lika väl kan inträffa. Men nämnda olägenhet är ej större i förevarande fall, än i många andra, till exempel vid löneregleringarne i det hela, der man dock för hufvudsakens vigt funnit sig i den; att ej tala om de lätt uppstående svårigheterna eller omöjligheterna vid skyldighetens utgörande in natura, till exempel om nybyggnad verkställes genom entreprenad, vid smärre reparationer, eller vid sådane, som endast genom handtverkare kunna verkställas, och så vidare. Beträffande åter det sednare bland de tvenne ofvan anförda skälen mot förslaget, låter sig detsamma undanrödja genom stadgande, att vid pastorsboställe, liksom till exempel vid militärboställen med flera, fem-års syner skola hållas och der, vid sådana, befinnes att pastor åsidosatt sin byggnads- eller underhållsskyldighet, fullgörande af denne eller husröteersättning honom i vederbörlig ordning åläggas.

Å andra sidan framställes under diskussionen från synpunkten af pastors fördel och intresse flerfaldiga uppgifna olägenheter eller omöjligheter för honom att fullgöra den föreslagna skyldigheten. Alla dessa få emellertid sin vederläggning ur ett redan nu verkligt faktum: det nemligen, att komminister verkligen har byggnads- och underhållsskyldighet i sitt boställe.

Det får villigt medgifvas, att ingen lag kan skrivas, ingen lagordning införas, vare sig i allmänhet, eller i frågavarande fall, sådan, att hvarje tvist dermed vore omöjliggjord. Men lika ostridigt lærer ock få erkännas vara, att ju oftare och i ju flera småomständigheter motsatta intressen med hvarandra sammanträffa, desto flera anledningar äro ock, just sålunda, gifna till tvist och oenighet, synnerligen om, såsom i förevarande fall, gränsen mellan kyrkoherdes och församlings underhållsskyldighet ofta kan vara svår att draga, då ej alltid så noga kan afgöras,

när en skada i prestgården uppstått »af ålder och bruk», när genom »vanryckt». Men att, så vidt genom lagar möjligt är, undanrödja anledningar till dylika tvister och af dem framkallad minskad aktning, eller misstro och oenighet mellan pastor och församling, är för lagstiftaren en så vigtig uppgift, att jag för min del anser det önskvärdt, att Lag-Utskottet till Riksdagen hade hemställt,

att Riksdagen, oberoende af de åtgärder Kongl. Maj:t med anledning af Riksdagens underdåniga skrifvelse af den 16 Januari 1863 kan komma att vidtaga, redan nu måtte i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t måtte taga i nådigt öfvervägande, om ej den byggnadsskyldighet å prestboställen, som för närvarande åligger församlingarne, lämpligen kunde af boställshafvarne öfvertagas och en, efter noggrann uppskattning af medelkostnaden för samma byggande och bättrande bestämd, motsvarande förhöjning i öfriga löneförmåner boställshafvarne tillerkännas, samt syner hvart femte år å pastorsboställena, af ojäfvige och sakkunnige män förrättade, anbefallas för beredande af nödig rättelse i hvad af vid fullgörande af boställshafvare sålunda åliggande skyldighet kan vara försummadt, och att Kongl. Maj:t ville till Riksdagen aflåta nådig proposition om de i sådant afseende erforderliga lagförändringar, till hvilka Riksdagens samtycke grundlagsenligt erfordras.»

af Herr *Magnus Jonsson*: »Den nyare lagstiftningen går i den riktning att den icke allenast tillåter, utan snart sagdt uppmanar den (fattigare) arbetande befolkningen att bilda egna hushåll, hvilket numera urartat derhän, att torparens, bruksarbetarens och backstugusittarens barn, högst sällan stanna vid hemmet för att understödja eller bidra till sina ofta orkeslösa och fattiga föräldrars bergning, utan i dess ställe söka att, så väl kvinna som man, vid 18 à 20 års ålder skriva sig för sig sjelfva eller bilda eget hushåll.

Således hör numera icke till undantagen att vare sig ensam kvinna eller man utgör eget matlag. Tänker man sig då till exempel en handlande, större jordbrukare samt vissa andra industriidkare med 15, 20 à 30 personer i sitt matlag, så vill det verkligen synas mig som skulle både billighet och rättvisa kräva en förändring i sådan riktning, att
dagsverksskyldighetens

dagsverksskyldighetens utgörande vid kyrkobyggnad med hvad dertill hörer, något modifierades och ålades hvarje skattskriiven person, hälften å qvinna mot på man, i stället för den nuvarande orättvisa grunden, matlaget.»

Herrar Friherre *Åkerhjelm*, *Asplund* och *Philipsson* samt Herr Grefve *Mörner* och Herr Grefve *Horn* hafva begärt få antecknadt:

de *tre förstnämnde*: att de ej deltagit i de uti 1:sta och 2:dra punkterna af utlåtandet behandlade frågor;

Herr Grefve *Mörner*: att han af sjukdom varit förhindrad närvara vid de tillfällen då beslut i ärendet inom Utskottet fattades;

och Herr Grefve *Horn*: att han icke inom Utskottet deltagit i behandlingen af detta ärende.

Rättelser

i Lag-Utskottets Utlåtande N:o 32.

- sid. 11, rad. 10 och 11 nedifr. *står:* Kongl. kungörelsen den 29 September 1853,
läs: Kongl. kungörelsen den 2 September 1873,
sid. 14, rad. 5 uppifr. *står:* 3:dje punkten
läs: 2:dra punkten